

Táncprofesszorok Londonból

Szegeden vendégszerepelt az Angol Nemzeti Balett

Hatalmas ünneplésben részesítette a szegedi közönség az Angol Nemzeti Balett együttetését a keddi est vendégjáték alkalmából. A másfél éve Nagy Iván művészeti igazgató által irányított, sokféle nemzetiségű táncosokból válogatott együttes három egyfelvonásost mutatott be.

A közönség tetszésnyilvánítása szerint az estnek éppolyan íve volt, mint a záródarabnak, Harald Lander klasszikus stílusú alkotásának, az *Etüdöknek*. Ennek témáját már számos koreográfus dolgozta fel: gyakorlatok a balett-próbatereiben. A koreográfia: a fokozás művészete. A táncosok a korlátnál végzett egyszerű pliéktől a klasszikus balettek szólótáncosaitól megkövetelhető, technikailag bonyolult, virtuóz mozgáskombinációkig jutnak el. Ugyanez a fokozás érvényesül a kísérezében, amely Czerny Elméleti és gyakorlati zongoraiskolájából válogatott darabok szabad zenekari átíratára (Knudage Riisager dán szerző munkája; a Győri Filharmonikus Zenekart az előadáson Graham Bond vezényelte.) A Lander-mű az 1955-ös bemutató óta méltán a repertoár sikerdarabja.

A koppenhágai születésű mester, aki kitűnő szolista, majd erőskezü igazgatója volt a Dán Királyi Balettnek, s az orosz helyett a hagyományos dán balettet élesztette újjá, a klasszikus iskola minden szépségét megcsillogtatja az Etüdökben. Egyszersmind arra ad alkalmat, hogy nagy létszámú, igen magas technikai felkészültségű táncosok és virtuóz szolisták mutathassák meg: a balettművészet csúcsteljesítményeire képesek. Ez történt az Angol Nemzeti Balett szegedi estjén is. A fiatal táncosok rendkívül jól képzettek, együttes munkájuk szinte tökéletes, a vezető szolisták pedig nehéz kombinációk sorjáztatásával a szó eredeti értelmében: szem-

kápráztatóak. A mostani előadásnak külön érdekessége, hogy az együttes (akkor még Londoni Fesztiválbalett volt a neve) első, 30 évvel ezelőtti budapesti vendégszereplésekor is az Etüdök volt műsoron.

Bárha a nézők ezt a klasz-

szikus csúcspontot ostromló záróbalettet fogadták a legnagyobb ovációval, az a gyanúm, az Imre Zoltánék modern táncos-színházán „iskolázott” szegediek közül sokaknak mégis az est középső darabja állt közelebb a szívéhez. Ez volt a „Swan-

song”, a *Hattyúdál*, Christopher Bruce 1987-es születésű koreográfija. Ugyanaz a három kitűnő kvalitású táncos, Koen Onzia, Kevin Richmond és Matz Skoog táncolta Szegeden, akik a '87-es bemutatón. Bámulatosan bánnak a testükkel. A modern táncmű a vívódó, külső és belső erőikkel küzdő, önmaga – a szenvedélyei – és mások rab-ságából folyvást szabadulni vágyó emberről szól.

Az estet nyitó Robert North-koreográfia minden bizonnyal nem a legismertebb, és megkockázatom, nem a legsikeresebb műve a Martha Graham társulatában nevelkedett, s a hírneves Rambert balettnél igazgatóskodott szerzőnek. A Schubert-dalokra komponált „*Idegenként jöttem*” előadásában – mi tagadás – James Meek énekművészete jobban lekötött, mint ami a színpadon történt.

A három mű – három különböző stílus; a fokozás elve szerint szerkesztett est kiválóan alkalmas, hogy reprezentálja egy turnézó együttes sokoldalúságát, repertoárjának változatoságát. Azt is példaszerűen igazolja, hogyan fér meg a klasszikus és a modern tánc egymás mellett; s hogy milyen kincs – ha tetszik, győzelemre segítő fegyver – egy táncgyűttes tagjainak föltétlen technikai tudása. Kétség nem férhet hozzá, hogy a viszonylagos alkotói ötlettelenséget is képesek kompenzálni magasan iskolázott előadók (lásd a North-darabot), a szellemes ötleteket pedig élményszerű előadással dúsíthatják (Etüdök). Az is biztos, hogy legjobb, ha az alkotói eredetiség magas színvonalú előadói tudással találkozhát (Hattyúdál).

Európai kapcsolatok, avagy: egy magyar a „királyi balett” élén

Mint Imre Zoltántól, a szegedi balett-igazgatótól megtudtam, a pesti balett-intézetben az első években szobatársak voltak. Azt már Nagy Iván mesélte, hogy pontosan 30 évvel ezelőtt, a Londoni Fesztiválbalett pesti vendégszereplésekor az Etüdök című Lander-balettet látta – és szerelmes lett a primabalerinába. Az előadás után kezét csókolt neki, ám Marilyn Burr nem ismerte őt meg, mikor Londonban újra találkoztak. Később viszont igen; feleségül ment hozzá.

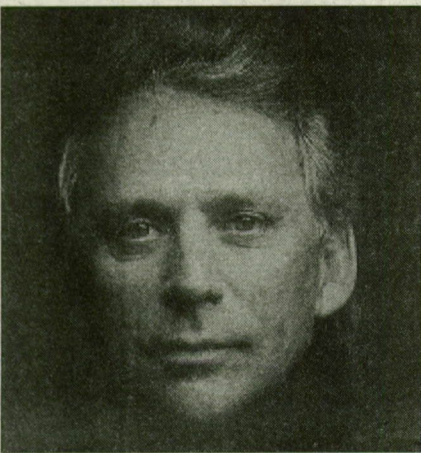
Nagy Iván a keddi előadás szünetében adott interjút a Délmagyarországnak.

– Amikor az Angol Nemzeti Balett élére került, azt írták önről a *Dance and Dancers*-ben, hogy „kedvességével, mosolyával, égszínkéék szemével el fogja bűvölni a szponzorokat.” Sikerült?

– Való igaz, deficitet örökölt, s azóta is keményen dolgozom, hogy csökkentsem az adósságokat. De ezt nem lehet csak úgy, egyik napról a másikra megszüntetni. Minden együttes anyagi nehézségekkel küzd, az egész világon. Nem akarok politizálni, de a világ gazdasága válságban van. Itt a századvég, minden változik, sok régi dolog elhal, megszűnik. Az a reményünk lehet, hogy a nehéz idők után jön az újjászületés.

– A másik nagy kérdés volt a repertoár, s az együttes belső építése.

– Az együttes 40 éves volt, amikor átvett. Óriási repertoárral rendelkezik. Itt nem az a dolgom, mint az előző két együttesnél, ahol művészeti vezető voltam. Őket fel kellett hoznom magasabb nívóra, az Angol Nemzeti Balett viszont egy kiváló szintet tartó együttes, és „mindössze” az a célom, hogy minél több új darabot mutassunk be. Ez nem könnyű, mert a turnéokra általában egész estét betöltő baletteket kérnek. Örülök neki, hogy amikor ennyi év

Nagy Iván

A Diana hercegnő védnöksége alatt álló Angol Nemzeti Balett művészeti vezetője: magyar. 1965-ben bronzérmes lett a várnai balettversenyen, s vendégzsolistának szerződötték a Washingtoni Nemzeti Balettbe. 1968-ban George Balanchin hívására a New York-i Városi Balett tagja lett, majd átment – vezető szolótáncosnak – az Amerikai Balettszínházba. A világ egyik legjobb férfi táncosaként tartották számon, elérte, ami minden táncos álma: legendás híró balerinák partnere volt. 1978-tól nem táncol; tanított, baletteket állított színpadra, Santiagóban, majd Cincinnati-ben volt művészeti igazgató. Másfél éve hívták meg az Angol Nemzeti Balett élére.

után visszajöhett Magyarországra, éppen egy olyan összeállítást hozhattunk, amely jól tükrözi a repertoárunk összetettségét. És legalább kilenc táncost be tudok mutatni ragyogó szólószerepekben.

Ez számomra fontos. Másfél év alatt sok új tagot szerződtettem az együttesbe, szeretném, ha megmutathatnák a legjobb képességeiket.

– Ön népszerű táncos volt Amerikában. Ugyanilyen népszerű igazgató Londonban?

– Én nem tudtam, hogy népszerű táncos vagyok, ez csak azután derült ki, miután visszavonultam. Ugyanúgy nem tudom, hogy most népszerű vagyok-e, mint igazgató. De nem felejtettem el, hogy általában a táncosok a mindenkorai igazgatóikat nem túlzottan kedvelik. Legfőljbbe akkor tudják meg, hogy jó volt, amikor már elment. A legtöbb, amit egy igazgató elérhet: a tisztelt és a megbecsülés. Szeretlet? Azt hiszem, ilyesmi a táncosok és igazgatók között nem létezik. Sajnos.

– Három évre szól a szerződése, tehát jövőre lejár. Hova megy?

– Nem tudom még, hogy megyek, vagy meghosszabbítom... Bár az igazgatást nem jó túl hosszú ideig csinálni.

– Jóban van az Igazgató Tanáccsal?

– Ez majd akkor derül ki, ha letelik a három évem; azon múlik, hogy sikerül-e az adósságot rendezni, vagy nem. Ezt még nem lehet tudni, mert még csak most vagyok a félidőnél.

– Az Angol Nemzeti Balett művészeti igazgatójának lenni nagy elismertséget, szakmai megbecsülést jelent. Milyen az élete?

– Nehéz. A táncos pályáján teljesen természetes az egészséges önzés: neki harcolnia kell, hogy mielőbb kiharozza magából a legtöbbet, hiszen ez a pálya oly rövid... Az igazgatónak azonban mindenre figyelnie kell, csak a saját személyiségére nem szabad. Az egoizmus kizárva. A saját karriernek vége szakad, amint az ember nem lép többé a színpadra táncosként.

SULYOK ERZSÉBET

Koncertnaptár

Eszményi sokoldalúak

Nem cinizmus sugallta e címet: Szondi Ildikó ismét zseniális ötlettel örvendeztette meg a Hági Közeleti Kávéház közönségét. Három olyan fiatal művészt hívott meg, akik jó néhány területen értek el kiváló eredményeket az elmúlt években. Felsorolásuk tényleg ABC-sorrendben: Dombiné Kemény Erzsébet zongoraművész, Feketéné Jarosiewicz Margit, aki alighanem Európa egyetlen magánének-gordon szaksos zenetanára és Pukánszky Béla gordonkaművész. Az est házigazdájá Szüromi Pál művészettörténész volt (aki szintén számos oldalról nyújtott már elismerésre méltó teljesítményt). Most például filozófusként is bemutatkozott, indítván a műsort egy Nietzsche-idézettel: „Az élet zene nélkül tévedés, vesződség, száműzetés.”

A három művész – akiket a múlt nyáron egy olaszországi turné hozott össze, a jelek szerint tartósan – rengeteg értékes gondolattal, ötlettel gazdagították az egybegyűlt lelkes hallgatóságot. Legfőképpen viszont – gyönyörűen zenéltek-énekeltek. Dombiné – lévén a teremben egy, igaz szép hangú pianínó – ezúttal csak két társának biztosított művészi zongorakíséretet. Pukánszky Béla D'Hervelois francia barokk szerző remekbe szabott szvitjének 5. tételét, s az egyik legigényesebb romantikus gondónkamű, Brahms: e-mol szonátája első tételét játszotta; meleg, férfias tónusa tudatos formálással párosult. Jarosiewicz Margit tökéletes Mimi-áriát énekelt Puccini: Bohéméletének első felvonásából, s két igazi, vérbeli Gershwin-dallal zárta az estét. A második dal közben – s így lett igazán „kávéházi” az est – még pezsgő is pukkant (egy gáláns néző küldeményeként), s így megoldódott a műsor nyitó aforizmájának dilemmája is: „Elveszett nap, melyen nem mosolygunk.”

Tanári hangverseny – meglepetésekkel

Önmagában is meglepetés volt – méghozzá a kellemesebb fajtából – az a műsorösszeállítás, melyet a Liszt Ferenc Zeneiskola keddi este megrendezett tanári hangversenyének meghívójából ismerhettünk meg: fúvósötös, gitáruós, harmonikaduó, klarinétos vonósötös, sőt: nyolckezes – ritkán akad manapság az egyszerű földi hangversenylátogató ilyen változatos összeállítású műsorra.

Először az egyik legtökéletesebb Mozart-kamaramű, az 581-es Köchel-számú A-dúr klarinétötös második és harmadik tétele hangzott föl. E mű igazi főszereplője – műfájának és címének megfelelően – a klarinét: Paragi Jenő meleg, bársonyos hangon játszott, maradéktalanul megfelelően a mozarti klarinéteszeménnyek, s e közben diszkrétan, de határozottan vezette az együttest, amelynek tagjai – Szekszárdi Bernadett (I. hegedű), Gárdián Gáborné (II. hegedű), Demeter László (melyhegedű), Dillmann Éva (gordonka) – szép tónussal, kiegyensúlyozottan muzsikáltak. A hagyományos kamarazene után mediterrán vidékek hangulatát varázsolta közénk Bozóki Andrea és Varga György, akik Fernando Carulli két gitárra írott Szerenádját adták elő.

Ezután jött az est első meglepetése: Anton Reicha A-dúr fúvósötösének első tételével ismerkedhettünk meg. Greksa László (fuvola), Szélpál Szilveszter (oboa), Monostori István (kürt), Marosvári Attila (fagott) és Paragi Jenő (klarinét) technikailag és zeneileg egyaránt komoly teljesítményt nyújtottak a tétel sok-sok karakterét és instrumentális trükkjét élénk tárvá.

A hangverseny egyetlen önálló szolista Sigmondné Erős Andrea volt, aki Paganini Liszt által zongorára átirat E-dúr etüdjét, valamint Chopin E-dúr etüdjét adta elő, sikeresen. Az igazi, mindent fölkaaró nagyromantika azonban Schumann: Adagio és allegro című művében zúdult ránk: Dillmann Éva (gordonka) és Demeterné Dányi Júlia (zongora) minden tekintetben csodát művelt. Dillmann Éva szinte irigylésre méltóan remek tónussal játszott; Dányi Júlia pedig pontosan eltalálta azt a zongora-hangszínt, amely összetéveszthetetlenül a gordonkakíséret színe.

S ekkor jött az est fénypontja (nem véletlen a szó): Liszt: XV. Rapszodiájának kézzongorás-nyolckezes változatát keddi este hallhatta először a szegedi közönség, négy kiváló művész – Farkas Máttyás, Lakatos Tamás, Magyar Endre és Németh Tamás – előadásában. Superprodukción volt ez, a szó legnemesebb értelmében. Ők, akik a természet kegyetlensége folytán csak a Zenében érzékelhetik a fényt, megajándékoztak minket azzal az élménnyel, amit egy aforizma így ír le: „A zene által percekig beletekinthetünk a Végtelenségbe.”

KISS ERNŐ

Zeffirelli Hamletje a vásznon

Franco Zeffirelli A makrancos hölgy, a Rómeó és Júlia megfilmesítése után ezúttal a Hamletet vitte vásznonra. Zeffirelli az a rendező, aki forradalmian újat hozott a Shakespeare darabok interpretálásában, páratlan érzékkel és bátorsággal kelti életre a varázslatos szövegeket. „Először 1964-ben kerültem kapcsolatba a darabbal – vallja a rendező – egy turnészínházi rendezés kapcsán. Már akkor igazán a vonzó-dást éreztem iránta. Tudtam, hogy egyszer majd filmet csinállok belőle.”

Ám 1980-ig egyszer sem jött

P. Sz.